

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF THE FORMATION OF THE BUDGET UNDER THE CONDITIONS OF
MARITAL STATE

Бабич Людмила Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, Національний транспортний університет, Київ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-1602-929X>

Гречан Алла Павлівна, доктор економічних наук, професор, Національний транспортний університет, Київ, Україна, Grechan.ap@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0003-3984-9952>

Анотація. Стаття присвячена обґрунтуванню наукових підходів щодо формування бюджету держави в сучасних умовах воєнного стану України. Об'єкт дослідження – нормативно-правове та аналітичне забезпечення щодо формування і виконання бюджету як невід'ємного базису макроекономічного прогнозування. Мета роботи – дослідження ключових питань щодо формування бюджету та окреслення основних напрямів стосовно підвищення його ролі як основи фінансового забезпечення економічного розвитку країни з акцентом на головні пріоритети бюджетних видатків в умовах воєнного стану. Метод дослідження – теоретичне та аналітичне обґрунтування процесів формування і виконання бюджету країни в умовах воєнного стану.

В період тривалого в Україні воєнного стану, коли одночасно відбуваються процеси скорочення надходжень і видатків різних видів бюджетів, це свідчить про надважливу актуальність врахування ряду особливостей щодо формування і виконання бюджету країни з обґрунтуванням всіх реальних джерел ресурсного забезпечення. В науковій статті узагальнено питання ролі і місця бюджету у системі макроекономічного прогнозування, розглянуто актуальні аспекти виконання бюджету за основними його складниками за ряд років та в період ведення воєнних дій на території України, запропоновано алгоритм у дотриманні визначального у бюджетній системі принципу збалансованості. Авторами запропоновано власне бачення економічного змісту бюджету як категорії в умовах воєнного стану з подальшим трактуванням цього поняття у відповідному, створеному в найближчі терміни, нормативно-правовому забезпеченні щодо регулювання бюджетних відносин і бюджетних обмежень

з формування і використання ресурсів бюджетів в умовах воєнного часу, як окремого розділу у Бюджетному кодексі України.

Ключові слова: бюджет, видатки бюджету, воєнний стан, доходи бюджету, дефіцит бюджету, макроекономічне прогнозування, пріоритетні видатки, формування бюджету.

Вступ. Постановка проблеми. Обґрунтування і висвітлення у законодавстві кожної країни базисних підходів щодо формування бюджету здійснюється на засадах об'єктивної необхідності складання головного фінансового фонду для забезпечення через бюджетні видатки реалізації, насамперед, таких функцій держави, як управлінська, економічна, соціальна, оборонна, виконання боргових зобов'язань, тощо. Тобто бюджет є складовою системи відповідних фінансових відносин країни, що регламентуються її Основним Законом та чинним бюджетним законодавством і фактично виступає як матеріальне забезпечення реалізації зазначених функцій. Особливого значення набуває важливість обґрунтованих підходів при формуванні бюджету в умовах війни, коли режим роботи державних фінансів суттєво відрізняється від звичайного.

Все зазначене стало головною передумовою щодо необхідності не лише в обґрунтуванні наукового змісту бюджету, як економічної категорії в умовах воєнного стану, а і в контексті його формування і збалансування за всіма основними параметрами з відповідним відзеркаленням положень у бюджетному законодавстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню наукових проблем, пов'язаних із формуванням бюджету країни присвячено ряд наукових розробок провідних вітчизняних вчених, передовсім, таких як В.М.Опарін, В.М.Федосов, С.І.Юрій, що стали фундаторами української фінансової науки. Проте, є ряд питань у сфері бюджету, як провідної складової фінансової системи, що потребують дослідження змін, які динамічно впливають на характер формування та виконання щорічного фінансового плану країни в жорстких умовах ведення воєнних дій.

Метою даної наукової роботи є дослідження ключових питань формування бюджету з окресленням основних шляхів щодо підвищення його ролі, як невід'ємного базису фінансового забезпечення економічного і соціального розвитку, з акцентом на головні пріоритети бюджетних видатків в умовах воєнного стану.

Постановка завдання. Згідно сучасного бюджетного законодавства України, бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. [1]

Бюджет, як головний фінансовий план України, що в комплексі відображає фінансово-економічну діяльність держави, формується на кожний бюджетний період за такими класифікаційними частинами: доходи бюджету; видатки та кредитування бюджету; фінансування бюджету; борг, що відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів, уможливує оцінювання складу та структури всіх складових частин бюджету.

Визначальною ж в системі складників є доходна частина бюджету. Дані про формування доходів Державного бюджету України, згідно бюджетної класифікації основних джерел, наводяться у табл. 1.

Розглядаючи динаміку доходів Державного бюджету України за 2015-2022 рр., варто відзначити позитивну динаміку щодо зростання в абсолютних величинах як загальних обсягів, так і, в тому числі, всіх основних складових. Певні зміни відзначаються лише у 2022 році, коли під час широкомасштабних дій на території України об'єктивно відбулось різке послаблення потенціалу бізнесових структур, а, значить, і зменшення обсягів надходжень від різних видів податків. Натомість офіційні трансферти у складі доходної частини за 2022 рік суттєво зросли і склали 481,1 млрд. грн..

Така ситуація останнього періоду не могла не позначитись і на структурних характеристиках щодо джерел доходів державного бюджету, оскільки частка податкових надходжень у доходах Державного бюджету України 2022 року значно зменшилась і складала 53,4% їх загального підсумку, порівняно з 86,2% - у 2021 році.

При цьому податківці зазначають, що найбільш результативним за час війни (24 лютого – 31 грудня 2022 р.) у наповненні бюджету був березень, адже бюджетні надходження склали майже 120 млрд. грн., що обумовлено державною політикою проведення сплати наперед платниками і податків, і дивідендів.

Таблиця 1 - Обсяги та структура доходів Державного бюджету України у 2015-2023рр.
Table 1 – Volumes and structure of revenues of the State Budget of Ukraine in 2015-2023.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи, млрд грн, з них:	531,6	612,1	787,5	920,8	989,6	1065,4	1284,3	1777,7	1310,2
податкові надходження	409,4	503,9	627,2	753,8	799,8	851,1	1107,1	949,8	1154,0
неподаткові надходження	120,0	103,6	128,6	164,7	186,8	213,0	175,4	346,3	154,9
доходи від операцій з капіталом	0,2	0,2	0,3	0,7	0,2	0,1	0,3	0,4	0,5
офіційні трансферти	1,8	4,1	1,6	1,5	1,1	1,0	1,3	481,1	0,7
Цільові фонди	0,2	0,3	29,8	0,2	1,8	0,2	0,2	0,2	0,1
Доходи, %, з них:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
податкові надходження	77,0	82,3	79,6	81,9	80,8	79,9	86,2	53,4	88,1
неподаткові надходження	22,6	16,9	16,3	17,9	18,9	20,0	13,7	19,5	11,8
доходи від операцій з капіталом	0,03	0,03	0,04	0,1	0,02	0,01	0,03	0,02	0,04
офіційні трансферти	0,3	0,7	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	27,1	0,1
Цільові фонди	0,03	0,05	3,79	0,02	0,18	0,02	0,02	0,01	0,01

*- без урахування міжбюджетних трансфертів

Складено за даними [5].

Водночас, митні платежі склали всього 308 млрд. грн., або 56,9 відсотка від запланованих 528 млрд. грн. Така ситуація вказує, що митниця стала прикладом неефективної діяльності щодо наповнення доходної частини бюджету і, навіть загалом головною внутрішньою проблемою 2022 року, переважно у зв'язку із нерегульованими структурними і кадровими змінами та значними корумпованими схемами, що не могло не призводити до затримки експортних операцій, які є важливою складовою сучасної економіки воєнного стану.

Тому у 2023 році передбачено сконцентрувати більше зусиль на раціональному використанні внутрішніх ресурсів, адже, як і у попередньому, саме їхнім коштом дедалі більшим вбачається фінансування потреб фронту. [2]

Загальновідомо, що доходи бюджету формуються за рахунок внутрішніх (ВВП, національного багатства) та зовнішніх (надходження від міжнародного перерозподілу доходів і фінансових ресурсів) джерел. Важливим в цьому напрямку орієнтиром у економічно розвинених країнах визнається плановий показник щодо частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет.

Варто відразу зазначити, що впродовж всіх років незалежності України чітко не вказувалось, на які параметри можна орієнтуватися щодо перерозподілу ВВП через доходи зведеного та державного бюджетів і яка політика в цьому контексті вбачається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування бюджету країни. Проте, не можна не відмітити, що в останній період – з 2013

по 2022 роки спостерігається тенденція до зростання частки перерозподілу ВВП через доходи Зведеного бюджету України. Так, якщо у 2013р. через доходи зведеного бюджету перерозподілялось 29,1% ВВП, то у 2019р. – 32,4, 2020 – 32,6, 2021 – 30,4, а у 2022р. – вже 44,7%. [5]

Все це свідчить про певне посилення на зразок інших країн рівня бюджетної централізації а, значить, і поступове збільшення коштів для фінансового забезпечення виконання покладених на органи управління функцій.

Отже, навіть за умов війни, одним із напрямів ресурсного забезпечення виконання функцій держави незмінно залишається подальше зростання обсягів доходів бюджетів разом із зростанням номінальних і реальних обсягів ВВП.

Слід враховувати, що планування бюджету, яке базується, передовсім, на прогнозуванні макроекономічних показників, в умовах війни суттєво ускладнене. Насамперед, через відсутність жодної надійної методики, яка б передбачала рух економіки за вже завданих війною втрат. Ось чому уряд, складаючи проект державного бюджету на 2023 рік, практично не мав іншого вибору, аніж скористатись стандартними процедурами та методиками, створеними для мирного часу. І, як результат – макроекономічний прогноз став вельми песимістичним, зокрема, йдеться про нереально очікуваний приріст ВВП у розмірі 4,6 відсотків, що, врешті, зазнав корегувань у бік зменшення.

Ускладнила прогнозування доходної частини бюджету, яка у 2022 воєнному році була виконана на 82,4 відсотка, і неможливість врахування у її складі офіційних трансфертів з міжнародної допомоги. Так, наприклад, за 9 місяців минулого року таких трансфертів надійшло на суму 342 млрд. грн. (при плані 130,9 млрд. грн. на рік), при чому в липні-вересні сукупно їх величина складала майже половину доходної частини загального фонду зведеного бюджету. На сьогодні у фінансовій звітності з бюджету країни трансферти представлені за двома категоріями: офіційні трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ; офіційні трансферти від органів державного управління.

На 2023 рік уряд запропонував зовнішні запозичення переважно від інституційних кредиторів на суму 1 596 млрд. грн., з них приблизно 1 180 млрд. грн. має бути спрямовано на фінансування бюджету. Оскільки зарубіжні партнери заявляли про готовність надавати фінансову підтримку до перемоги, що і відбувається на сьогодні - до складу доходної частини зведеного бюджету більшість запозичень надходять в вигляді грантів і різних видів допомог. Очікувана урядом зовнішня підтримка, з огляду на середньорічний прогноз курсу національної валюти, складатиме приблизно 2,5 млрд. грн. за місяць, що, безперечно, є меншою ніж проголошена МВФ у травні 2022 року потреба у 5 млрд. доларів.

При зменшених очікуваннях у формуванні доходної частини бюджету, сформована і його видаткова частина на 2023 рік. Проте, навіть з врахуванням 30 відсоткової прогнозованої інфляції розмір видатків зведеного бюджету на 5 відсотків є меншим у порівнянні з плановими показниками 2022 року. [5] Динаміка видатків та кредитування бюджету за функціональною класифікацією надається у табл.2.

Розглядаючи структуру функціональної класифікації видатків Зведеного бюджету України, варто зазначити, що динаміка основних показників за останні роки вказує на зміщення акценту в бік фінансового забезпечення, передовсім, оборонної галузі (37,6%), а також громадського порядку і безпеки країни (майже 15%) з врахуванням оптимізації щодо соціального забезпечення населення (15%). Таке співвідношення видатків в сучасних умовах ведення тривалих воєнних дій є зрозумілим і виправданим.

Таблиця 2 - Обсяги та структура функціональних видатків Зведеного бюджету України у 2019-2022 роках

Table 2 - Volumes and structure of functional expenditures of the Consolidated Budget of Ukraine in 2019-2022

Показники	млрд грн				структура, %			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Видатки, всього	1372,4	1595,4	1845,4	3043,4	100,0	100,0	100,0	100,0
Загальнодержавні функції (без обслуговування боргу та виплат за державними деривативами)	83,0	83,6	95,1	88,2	6,0	5,2	5,2	2,9
Обслуговування боргу та виплати за державними деривативами	120,1	121,2	157,6	160,3	8,8	7,6	8,5	5,3
Оборона	106,6	120,4	127,5	1142,9	7,8	7,5	6,9	37,6
Громадський порядок, безпека та судова влада	143,7	159,5	176,1	454,4	10,5	10,0	9,5	14,9
Економічна діяльність	154,2	262,9	293,6	156,4	11,2	16,5	15,9	5,1
Охорона навколишнього природного середовища	9,7	9,1	10,6	5,2	0,7	0,6	0,6	0,2
Житлово-комунальне господарство	34,5	32,2	56,9	41,2	2,5	2,0	3,1	1,4
Охорона здоров'я	128,4	175,8	204,1	215,3	9,4	11,0	11,1	7,1
Духовний та фізичний розвиток	31,6	31,7	43,4	33,6	2,3	2,0	2,3	1,1
Освіта	238,8	252,3	312,9	290,8	17,4	15,8	17,0	9,6
Соціальний захист та соціальне забезпечення	321,8	346,7	367,3	455,2	23,4	21,7	19,9	15,0

Складено за даними [5].

Пріоритетність здійснення видатків, вже згідно з Постановою КМУ від 09 червня 2021 року № 590, була такою: видатки на національну безпеку і оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану, обладнання робочих місць для виконання функціональних обов'язків оперативним складом пунктів управління у можливих місцях розгортання Ставки Верховного Головнокомандувача, матеріально-технічне, транспортне, соціально-побутове та інше забезпечення діяльності України, Ради Національної безпеки і оборони України, Офісу Президента України. [3] Другою чергою пріоритетного фінансування видатків бюджету України, згідно із затвердженим Розпорядженням КМУ № 181-р-24 лютого 2022 року, визначено: погашення та обслуговування державного (місцевого) боргу, виконання гарантійних зобов'язань, виплати за державними деривативами; виплати пенсій, покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду України, покриття тимчасових касових розривів Пенсійного фонду України; забезпечення безперервної роботи об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, обслуговування та ремонт споруд цивільного захисту (укриття, бомбосховища, пунктів незламності, тощо); фінансування поточних видатків бюджетних установ за рахунок загального і спеціального фондів місцевого бюджету; соціальне забезпечення населення, реалізація програм державних гарантій медичного обслуговування населення; надання Фондом розвитку підприємництва фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва на компенсацію відсотків за кредитами та винагороди

за договорами фінансового лізингу, а також фізичним особам – позичальникам на здешевлення вартості іпотечних кредитів; видатки на програми з підтримки Збройних сил України, заходи та роботи з територіальної оборони; інші видатки, пов'язані із забезпеченням життєдіяльності громади. [4]

Якщо керуватися прогнозними та плановими показниками уряду, видатки бюджету, з урахуванням бюджетних обмежень, відносно ВВП знизяться з 56,6 відсотків, згідно плану 2022 року, до 39,3 відсотків за планом 2023 року. Та, навіть з урахуванням такого зменшення видатків, дефіцит бюджету за планом складатиме 1280 млрд. грн., або 20 відсотків від ВВП, що на 3 відсотки більше планового показника 2022 року.

В цьому аспекті при складанні бюджету країни важливо і за умов воєнного стану дотримуватися такого визначального принципу бюджетної системи, як принцип збалансованості, коли всі складники бюджету мають бути оптимально, виходячи із ресурсного забезпечення, сформовані та збалансовані за своїми параметрами. При цьому повноваження на здійснення витрат бюджету мають відповідати обсягу надходжень бюджету на відповідний бюджетний період.

З огляду на зазначене, та, враховуючи сучасну практику розробки дефіцитних бюджетів, особливо за 2022 та 2023 роки, формування саме такого бюджету на відповідний бюджетний період має неодмінно передбачати:

- а) визначення реальних за джерелами обсягів доходів;
- б) оптимізацію обсягів і структури видатків та кредитування;
- в) збалансування бюджету, що стає можливим реалізувати через:

- збільшення доходів шляхом уведення нових податків, підвищення ставок чи розширення бази оподаткування стосовно чинних податків, розширення передумов щодо формування і використання неподаткових доходів;

- скорочення (збільшення) видатків пропорційно чи вибірково;

- обрахунок перевищення видатків над доходами (з урахуванням різниці надання і повернення кредитів) та прийняття бюджетного дефіциту із встановленням, згідно норм законодавства, джерел щодо його покриття.

Оптимізація та збалансованість структури бюджету відображає, до певної міри, і реалістичність визначених на відповідний період орієнтирів та окремих показників бюджетної політики, як підґрунтя щодо розробки основних параметрів бюджету. Тому методи збалансування бюджету обираються саме на початках обґрунтування за обраними напрямками пріоритетів та завдань бюджетної політики держави на період дії воєнного стану.

Загалом же від ступеню обґрунтованості таких основних параметрів бюджету, тобто обсягів і структури дохідної та видаткової частин бюджету, з урахуванням відповідно передбачених завдань щодо бюджетного кредитування, їх збалансованості за показником дефіциту (профіциту) бюджету разом з визначенням джерел покриття дефіциту (напрямів використання профіциту), будуть формуватися передумови стосовно подальшого розширення можливостей макроекономічного зростання і соціального розвитку. Ось чому важливим постає завдання правильного вибору концепції для побудови бюджету країни в умовах воєнного стану, що має віднайти чітке законодавче відображення.

Все зазначене щодо питань збалансування бюджету в сучасних економічних умовах має позитивно позначитись на складанні зведеного бюджету країни, що згідно чинного законодавства розглядається як сукупність показників усіх бюджетів бюджетної системи України і використовується як аналітико-статистичне узагальнення планових і фактичних показників системи бюджетів в контексті оцінювання стану і перспектив формування сфери державних фінансів серед головних складників фінансової системи, навіть поза межами воєнного часу.

Таким чином, руйнівні умови воєнного стану економіки та негативні тенденції демографічних змін в напрямку переміщення за межі країни значної частини працездатного населення, неминуче призводять до подальшого звуження реальних джерел наповнення державного централізованого фонду. Такі обставини можуть вказувати на передбачуваність, в разі подальшого загострення

економічної ситуації, можливого залучення щодо фінансування дефіциту бюджету також і інфляційного джерела, тобто грошової емісії, адже виходячи з досвіду, емісія грошей у разі спрямування коштів в інвестиційну діяльність, все ж може сприяти зростанню ВВП при незначному зростанні інфляції. Водночас, такі заходи в певній мірі можуть позначитись на формуванні боргової політики щодо необхідності здійснення подальших запозичень.

В Україні загальна сума державного боргу разом із гарантованим державою нині становить більше чотирьох трильйонів гривень, що сягає три чверті номінального обсягу ВВП. Ці дані "сумної статистики" свідчать про те, що Україна в останні роки, різко збільшивши обсяги загальної суми боргу, перейшла критичну його межу на рівні 60% від ВВП і потребує врегулювання цих процесів з урахуванням вимог міжнародних фінансових інституцій як щодо погашення вже взятих боргів, так і стосовно подальшого отримання в умовах війни нових запозичень. Враховуючи, що частка гарантованого державного боргу постійно зменшується: якщо у 2014 році вона відповідала 14%, то у 2021 році – 11,6 %, а частка зовнішнього державного боргу коливається від 50% до 60%, тобто, складає левову частку боргових запозичень, це свідчить про все більші ризики використання саме зовнішніх позик для покриття дефіциту бюджету, адже стратегію зовнішніх запозичень дедалі важливіше узгоджувати із власними можливостями країни щодо експортних операцій і формування в зв'язку з цим валютних надходжень.

Через зростання боргу на 160 млрд. грн. порівняно з попереднім роком у бюджеті на 2023 рік збільшено також видатки на обслуговування боргових зобов'язань, в результаті чого видатки на соціальну сферу зменшились на 56 млрд. грн., або ж на 8 відсотків.

Відтак, надмірне зростання дефіциту та боргових зобов'язань не може не вплинути на характер дії бюджетних важелів щодо підтримання економіки в період війни та повоєнного відновлення. У цій ситуації варто застосувати ряд заходів, аби пом'якшити фінансові ризики стосовно виконання Державного бюджету України у 2023 році.

Висновки та пропозиції. Отже, бюджет, що є об'єктивною впродовж тривалого історичного періоду категорією, безпосередньо пов'язується з розподілом і перерозподілом ВВП з метою збалансованого формування і ефективного використання грошових коштів централізованого фонду для забезпечення виконання державою її завдань і функцій. З огляду на багатофункціональне призначення і важливу роль в економічному і соціальному розвитку, бюджет, на який припадає більш ніж 80 відсотків економічних відносин загальнодержавного сектору, виступає провідною ланкою державних фінансів, і, водночас, є рушієм у формуванні потенціалу щодо економічного зростання, особливо в умовах воєнного стану.

З метою забезпечення виконання бюджетних завдань у поточному 2023 році доцільно здійснити ряд невідкладних заходів. Першочергово, на нашу думку, слід запровадити методичні положення щодо регулювання бюджетних відносин і бюджетних обмежень з формування та використання бюджетних ресурсів в умовах воєнного стану, які дозволять уряду більш гнучко оцінювати очікувані надходження до бюджету, комплексно враховуючи не лише кількісні макроекономічні параметри, а і прогнозовані якісні зміни, у тому числі - в податковому, а далі і в бюджетному законодавстві. Проводити анонсовані перемовини з міжнародними донорами щодо обсягів та графіків надання грантової підтримки для їх включення до доходної частини Зведеного бюджету України в напрямку посилення практики «економічного рамштайну». Розглянути можливості щодо зменшення видатків на обслуговування внутрішнього боргу шляхом його реструктуризації з використанням практики, що мала місце в Україні у післякризовому 2009 році. Урядовцям важливо періодично проводити консультації з НБУ та окремими комерційними банками в контексті компенсації жорстких бюджетних обмежень заходами монетарної політики щодо поліпшення доступності кредитів, зниження вартості депозитних сертифікатів, тощо.

Безперечно, зазначена низка заходів не скасовує необхідності подальшої раціоналізації бюджетних видатків, проте, на засадах створеного в найближчі терміни обґрунтованого нормативно-правового базису з регулювання системи бюджетних відносин та бюджетних обмежень у воєнний час з відповідним його включенням до Бюджетного кодексу України, будуть створені і чітко визначені

засади та можливості ефективно приймати в умовах воєнного стану виважені і обмірковані рішення в системі бюджетного планування та макроекономічного прогнозування.

Виходячи з того, що в умовах воєнних дій кошти бюджетного фонду країни мають першочергово слугувати досягненню головної мети – отриманню в якомога оптимальніші строки юридично визнаної остаточної перемоги над ворогом, бюджет, як економічна категорія, набуває нового, більш поглибленого згідно вимог воєнного часу, змісту. З огляду на зазначене, пропонуємо вважати, що в умовах воєнного стану бюджет – це комплексний плановий документ країни щодо формування та використання фінансових ресурсів з метою виконання завдань і головних функцій органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування з акцентом на пріоритетне фінансування оборонної функції держави із залученням всіх реально можливих зовнішніх фінансових джерел (включаючи як пільгове кредитування, так і різні види офіційних трансфертів, грантів і допомоги) та – при всебічному сприянні економічного зростання – створення, згідно положень чинного на час війни бюджетного законодавства, передумов для максимальної мобілізації коштів внутрішнього ресурсного базису з подальшим збалансуванням параметрів основних бюджетних складників.

Перелік посилань

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 за № 2456-VI – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Дата звернення 25.03.2023р.)
2. Доходи Державного бюджету України на 2023 рік. Додаток № 1 до Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_%E2%84%961.pdf (Дата звернення 25.03.2023р.)
3. Постанова Кабінету Міністрів України № 590 від 9 червня 2021 року «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text> (Дата звернення 25.03.2023р.)
4. «Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні» Розпорядження від 24 лютого 2022 р. № 181-р. Київ – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text> (Дата звернення 17.02.2023р.)
5. Статистичний збірник: «Бюджет України 2021» підготовлено відділом статистики державних фінансів Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів України – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (Дата звернення 28.03.2023р.)

FEATURES OF THE FORMATION OF THE BUDGET UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Babich Lyudmila M., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine, babich_ludmila@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1602-929X>

Grechan Alla P., Doctor of Economics, National Transport University, Kyiv, Ukraine, Grechan.ap@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3984-9952>

Abstract. The article is devoted to the substantiation of scientific approaches to the formation of the state budget in the modern conditions of Ukraine's martial law. The object of the study is regulatory and analytical support for the formation and implementation of the budget as an integral basis of macroeconomic forecasting.

The purpose of the work is to study the key issues related to the formation of the budget and outline the main directions for increasing its role as a financial basis for ensuring the economic development of the country with an emphasis on the main priorities of budget expenditures in the conditions of martial law.

The research method is a theoretical and analytical substantiation of the processes of formation and implementation of the country's budget in the conditions of martial law.

In the period of long-term martial law in Ukraine, when processes of reducing revenues and expenditures of various types of budgets are taking place at the same time, this indicates the extreme urgency of taking into account a number of features regarding the formation and implementation of the country's budget with justification of all real sources of resource provision. The scientific article summarizes the issues of the role and place of the budget in the system of macroeconomic forecasting, considers the actual aspects of the implementation of the budget according to its main components for a number of years and during the period of military operations on the territory of Ukraine, and proposes an algorithm in compliance with the principle of balance, which is decisive in the budget system. The authors proposed their own vision of the economic content of the budget as a category in the conditions of martial law, with further interpretation of this concept in the corresponding, soon-to-be-created regulatory framework for the regulation of budgetary relations and budgetary restrictions on the formation and use of budget resources in wartime conditions, as a separate of the section in the Budget Code of Ukraine.

Key words: budget, budget expenditures, martial state, budget revenues, budget deficit, macroeconomic forecast, priority expenditures, budget formation.

References

1. Byudzhetnyy kodeks Ukrayiny vid 08.07.2010 za № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [Budget Code of Ukraine dated July 8, 2010 under No. 2456-VI] [in Ukrainian] (Last accessed: 25.03.2023)

2. Dokhody Derzhavnoho byudzhetu Ukrayiny na 2023 rik. Dodatok № 1 do Zakonu Ukrayiny «Pro Derzhavnyy byudzhet Ukrayiny na 2023» https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_%E2%84%961.pdf [Revenues of the State Budget of Ukraine for 2023. Appendix No. 1 to the Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2023"] [in Ukrainian] (Last accessed: 25.03.2023)

3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny № 590 vid 9 chervnya 2021 roku «Pro zatverdzhennya Poryadku vykonannya povnovazhen' Derzhavnoyu kaznacheys'koyu sluzhboyu v osoblyvomu rezhymi v umovakh voyennoho stanu» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 590 of June 9, 2021 "On approval of the Procedure for the exercise of powers by the State Treasury Service in a special regime under martial law"] [in Ukrainian] (Last accessed: 25.03.2023)

4. «Pytannya zaprovadzhennya ta zabezpechennya zdiysnennya zakhodiv pravovoho rezhymu voyennoho stanu v Ukrayini» Rozporyadzhennya vid 24 lyutoho 2022 r. № 181-r. Kyiv ["Issues of introducing and ensuring the implementation of measures of the legal regime of martial law in Ukraine" Order of February 24, 2022 No. 181 Kyiv] [in Ukrainian] (Last accessed: 17.02.2023)

5. Statystychnyy zbirnyk: «Byudzhet Ukrayiny 2021» pidhotovleno viddilom statystyky derzhavnykh finansiv Departamentu derzhavnoho byudzhetu Ministerstva finansiv Ukrayin Kyiv Statistical collection: "Budget of Ukraine 2021" prepared by the State Finance Statistics Department of the State Budget Department of the Ministry of Finance of Ukraine] [in Ukrainian] (Last accessed: 28.03.2023).

Надійшла до редакції 18.04.2023.